

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 23 april 1937 kl. 11 f. m.

Sammansatta konstitutions- och bankoutsottets utlåtande i anledning av ifrågasatta åtgärder för snabbare tillhandahållande av de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m.

I anledning av en inom första kammaren vid 1936 års riksdag av herr Sigfrid Hansson väckt motion (nr 296) beslöt kammaren i enlighet med av dess första tillfälliga utskott i utlåtande nr 2 gjord hemställan att åt fullmäktige i riksgäldskontoret uppdraga att efter samråd med kanslideputerade och kammarens kanslipersonal verkställa utredning om i vad mån ökad skyndsamhet i publicerandet av kammarens protokoll måtte kunna ernås samt för kammaren framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Vidare beslöt andra kammaren vid nämnda riksdag i anledning av en inom kammaren av herr Björck i Kristianstad väckt motion (nr 506) och i enlighet med hemställan av dess femte tillfälliga utskott i utlåtande nr 3 att beträffande kammarens protokoll lämna fullmäktige i riksgäldskontoret enahanda uppdrag.

Sedan med anledning härav fullmäktige i riksgäldskontoret för verkställande av berörda uppdrag, efter överläggning med kanslideputerade, tillsatt en kommitté, samt kommittén till fullmäktige inkommit med ett den 30 januari 1937 dagtecknat betänkande i ämnet, hava fullmäktige med skrivelse den 10 februari 1937 till talmännen i riksdagens kamrar överlämnat betänkandet.

Kanslideputerade hava den 24 februari 1937 på anmodan inkommit med yttrande i ämnet till talmännen.

Sedan frågan behandlats vid ett den 12 mars 1937 hållet talmanssammanträde, vid vilket jämväl de ständiga utskottens ordförande och riksdagens kanslideputerade närvaro, hava talmännen i skrivelse samma dag, i enlighet med den mening som vid nämnda sammanträde gjorde sig gällande, till konstitutionsutskottet för vederbörlig behandling överlämnat bl. a. ifrågavarande betänkande.

Efter överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och bankoutsottet har förevarande betänkande jämte en av herr Lindhagen inom första kammaren väckt, till bankoutsottet hänvisad motion nr 200 behandlats av sammansatt utskott.

Det av stenografkommittén avgivna förslaget till ändringar i reglementariska föreskrifter för riksdagen, i kamrarnas ordningsstadgor samt i avlöningsbestämmelserna för riksdagens personal återfinnes i bilaga 1 till detta utlåtande.

I motionen I:200 hemställes i första hand om avslag å förslaget om påskyn-

dat utgivande av diskussionsprotokollen samt i andra hand, därest det förra förslaget ej bifalles, om stenografsystemets ersättande med ett system med mekanisk ljudupptagning.

Beträffande motiveringen för förslagen får utskottet hänvisa till kommittébetänkandet resp. motionen.

Till utskottet har överlämnats dels en till talmannen i andra kammaren ställd skrift från ett antal stenografer i andra kammaren, dels ock en den 1 april 1937 dagtecknad, till konstitutionsutskottet ställd skrift från ett antal stenografer i båda kamrarna.

Till utskottet har vidare inkommit en den 21 april 1937 dagtecknad skrift från Bolinders Fabriks Aktiebolag angående telediphonanläggning i riksdagens kamrar (Bilaga 2).

Nuvarande organisation. Enligt § 33 riksdagsordningen tillsättes den betjäning, som vardera kammaren förutom sekreterare för sig under riksdagen anser nödig, av talmannen och några av kammaren därtill utsedda ledamöter, efter samråd med sekreteraren. Till vardera kammarens kanslipersonal höra även stenograferna, indelade i förste stenografer och stenografer. I första kammaren äro för närvarande anställda 3 förste stenografer och 12 stenografer, i andra kammaren är deras antal resp. 4 och 14; stenografernas antal utökas någon gång ytterligare vid behov mot slutet av riksdagssessionen. Arvodet för förste stenograf är 780 kr. per månad och för stenograf 648 kr. Det största antalet av de hos riksdagen anställda stenograferna har — liksom flertalet övriga riksdagstjänstemän — vid sidan av sin funktion i riksdagen annan anställning, ofta i offentlig tjänst. Detta har medfört, att den tid stenograferna varje gång tjänstgöra vid riksdagsplena gjorts jämförelsevis lång, så att de i regel endast en gång på förmiddagen behöva vara borta från sin ordinarie arbetsplats. I första kammaren tjänstgöra de sålunda 1 timme åt gången, i andra kammaren 45 minuter. Stenograferna tjänstgöra parvis jämte en förste stenograf.

De av stenograferna vid kammarplena upptecknade yttrandena av kammarledamöterna skola enligt § 14 i kamrarnas ordningsstadgor sist tredje dagen efter sammanträdet kl. 10 f. m. i två exemplar avlämnas i kamrarnas kansli, där de till andra söckendagen därefter kl. 12 på dagen böra finnas för genomläsning tillgängliga; har ledamot icke inom sagda tid justerat sitt yttrande, anses detsamma ändock såsom av honom justerat. Kamrarnas protokoll från ett sammanträde skola enligt samma § ordningsstadgorna föredragas till justering å femte söckendagen därefter, om kammaren då sammanträder, eller i motsatt händelse vid kammarens näst därefter inträffande sammanträde.

Kammarledamöternas yttranden böra enligt § 14 i stadgorna ofördröjligen efter justeringen med protokollet till trycket befordras. Sistnämnda stadgande kompletterar bl. a. § 82 riksdagsordningen, enligt vilken de i kamrarna förda protokoll och övriga riksdagshandlingar så tidigt ske kan skola i tryck utgivas på statens bekostnad, de senare fullständigt och protokollen i den

mån kamrarna var för sig förordna. Kanslideputerade skola enligt § 13 reglementariska föreskrifter för riksdagen vaka däröver, att de i kamrarna förda protokoll samt övriga riksdagshandlingar bliva med största möjliga skyndsamt tryckta och till kamrarnas ledamöter utdelade. Tryckningen av protokollen tager för närvarande i allmänhet en tid av 4 dygn i anspråk.

Riksdagens kansli skall enligt § 13 § reglementariska föreskrifterna — utom de åligganden som enligt § 80 mom. 2 riksdagsordningen tillhöra detsamma eller uppsättandet och expedieringen av vissa för båda kamrarna gemensamma skrivelser — i princip ombesörja tryckningen av alla de handlingar, vilka till kamrarna inkomma eller från dem utgå.

Enligt sist nämnda grundlagsstadgande står riksdagens kansli under in-seende av kanslideputerade, vilka jämväl tillika med kamrarnas talmän och vice talmän tillkommer att utse och förordna de tjänstemän, som riksdagen anser för detta kansli erforderliga. Riksdagens kansli omfattar för närvarande en kansliavdelning med en sekreterare samt en tryckeriavdelning med en föreståndare och ett antal korrekturläsare; faktiskt sorterar också sedan åtskilliga år en maskinskrivningsbyrå under sistnämnda avdelning.

Grunddragen i stenografkommitténs förslag: Kommittén föreslår inrättandet av ett för båda kamrarna gemensamt stenografkansli under kanslideputerades in-seende. Stenografkansliet skall förestås av en stenografchef. Denne skall utses av kanslideputerade tillika med kamrarnas talmän och vice talmän. Stenografpersonalen i övrigt skall utses av kanslideputerade ensamma. Det nuvarande antalet stenografer, sammanlagt 33, skall minskas till 24, med skyldighet för dem att tjänstgöra i båda kamrarna; en jämkning av antalet stenografer kan emellertid befinnas erforderlig. Endast två stenografer (en förste stenograf eller kontrollstenograf och en stenograf) skola samtidigt tjänstgöra i kammare. Stenograferna skola tjänstgöra i kammare 10 minuter för varje gång med uppehåll mellan inställelserna av 70 minuter (kontrollstenograferna skola tjänstgöra i kammare $\frac{1}{2}$ timme åt gången med uppehåll av $1\frac{1}{2}$ timme). Under uppehållet genomgås stenogram samt äger kollationering med kontrollstenografen och utskrivning på maskin rum genom en särskild maskinskrivningsavdelning med beräknat 16 maskinskriverskor jämte vaktmästare. Utskriften av stenogrammen överföres till stencil, sedan den av kontrollstenografen blivit reviderad, varefter stencilerat exemplar i tillräckligt antal omedelbart skola tillhandahållas dels till pressen dels å kamrarnas kanslier, där de till tredje dagen därefter kl. 11 förmiddagen böra finnas tillgängliga och inom vilken tid ledamot bör justera sitt yttrande. Justeringstiden för kammarprotokollen föreslås förkortad till tredje dagen efter ett plenum, om kammaren då sammanträder.

I syfte att vid omläggning av stenograf-tjänstgöringen inom riksdagen trygga fortbeståndet och rekryteringen av en kompetent stenografkår, har kommittén föreslagit en mot den därav föranledda intensifieringen och ökningen av arbetet svarande höjning av den till stenograferna utgående avlöningen. Stenografchefen skall enligt förslaget erhålla ett arvode av 1,380 kr. per månad, kontrollstenograf, motsvarande nuvarande förste stenograf, 1,200 kr.

per månad samt förste stenograf och andre stenograf (motsvarande nuvarande stenografer, som uppdelats i två klasser, beroende på skicklighet, rutin och erfarenhet m. m.) resp. 1,020 och 810 kr. Till maskinskriverska skall enligt förslaget utgå fast arvode med 150 kr. per månad samt särskild ersättning för varje tjänstgöringstimme med 2 kr. eller 2 kr. 50 öre, beroende på vid vilken tid arbetet utföres.

Merkostnaderna för omorganisationen av stenografförhållandena beräknas till cirka 41,500 kr., vartill skulle komma engångskostnader på cirka 10,000 kr. för anskaffande av apparater till maskinskrivningsbyrån samt ett särskilt arvode på 1,500 kr. för stenografchefen under en övergångsperiod.

Kommittén har även undersökt frågan om en snabbare tryckning av riksdagsprotokollen. En begränsning av tryckningstiden till 48 timmar skulle medföra en beräknad kostnadsökning på 2,000 kr. och till endast 24 timmar på 10,000 kr., fränsett ev. kostnader för korrekturläsning.

Utskottet. Det väsentliga i kommitténs förslag är, att det lägger större vikt vid ett tidigt tillhandahållande av kammarledamöternas yttranden än vid ett påskyndande av protokollens tryckning. Och kommitterade antaga att, om dessa yttranden kunde så gott som omedelbart tillhandahållas pressen, detta också skulle medföra ett starkare intresse hos pressen för ett exakt återgivande av debatterna. Utskottet har icke kunnat helt övertygas om riktigheten av detta antagande och finner av de avgivna yttrandena från pressrepresentanter, att pressen knappast kan komma att bereda större utrymme än nu är fallet åt riksdagens överläggningar. Utskottet håller också före, att referaten från debatterna fortfarande komma att uppgöras omedelbart av pressens egna referenter utan att dessa invänta, granska och sammandraga de officiella utskriften av hållna anförenden, och att i sådana undantagsfall, då man önskar exakt veta huru ett yttrande fallit, man såsom hittills antingen erhåller det manuskript, som möjligen använts, eller med vederbörligt tillstånd får del av stenogrammet. Någon större vinning synes ej vara att förvänta av förslaget genomförande.

Härtill kommer att för ett sådant genomförande kommitterade själva förklarat det vara ett oundgängligt villkor att även ojusterade yttranden göras tillgängliga. Vid överläggningen härom hava inom utskottet framförts principiella betänkligheter mot denna del av kommittéförslaget. Sålunda har framhållits, att en jämförelse mellan förhållandena i vårt land och i främmande länder, där ojusterade yttranden understundom utlämnades, icke vore möjlig med hänsyn till den i vår riksdag i motsats till i andra länder praktiskt taget obegränsade yttranderätten. Genom utlämnande av ojusterade yttranden från kamrarnas kanslier skulle dessa, i trots av att justering icke ägt rum, likvisst få en i viss mån officiell prägel och för den stora allmänheten komma att framstå som fullt officiella. Kommittéförslaget realiserande skulle därför medföra fara för att ledamöterna av riksdagen ansåge sig tvungna att under pågående arbetsplena avlägsna sig från plenislarna för att taga del av sina upptecknade yttranden och företaga en preli-

minär justering av dessa före deras utlämnande. Detta skulle emellertid kunna inverka menligt på kamrarnas arbete. Det har vidare framhållits, att ojusterade protokoll enligt grunderna för § 76 riksdagsordningen icke lämpligen böra utlämnas, enligt vilket stadgande kammaren med talarens medgivande kan utesluta viss del av dennes uttryck och även överläggning, som därav följt. Utskottet anser sig med hänsyn till de anförda betänkligheterna icke böra tillstyrka förslaget om tillhandahållande av ojusterade yttranden. Stenografkommittén har emellertid själv framhållit att genom ett uteslutande av den föreslagna bestämmelsen härom skulle den bärande tanken i kommittéförslaget bortfalla. Den avsevärda kostnadsökning, som kommittéförslagets genomförande skulle medföra, kan då icke heller tillräckligt motiveras. Härtill kommer lokalfrågan för stenografkåren, vilken för att kommittéförslaget skall kunna genomföras måste lösas på ett tillfredsställande sätt, då det eljest, såsom kommittén själv understrukit, är att befara att omläggningen av stenografförhållandena skulle i hög grad försvåras. Utskottet hänvisar i denna fråga till det nyligen avgivna betänkandet av riksdagshuskommittén, där även fråga om ändrade lokalförhållanden för stenograferna dryftats och ett förslag i ämnet framlagts.

Utskottet har i detta sammanhang haft under prövning frågan, om icke en annan lösning av det föreliggande spörsmålet under en snar framtid kan anses möjlig. Utskottet syftar härmed på stenografsystemets ersättande med ett system med mekanisk ljudupptagning, kompletterat med nödigt antal stenografer. Kommittén har visserligen avvisat tanken härpå. Utskottet har emellertid vid de förfrågningar, som utskottet låtit göra angående försök med dylik ljudupptagning av förhandlingarna i Stockholms stadsfullmäktige och i norska stortinget, samt efter den demonstration av en *telediphon*apparat, som ägt rum inför utskottet av Bolinders fabriksaktiebolag, därvid en viss del av utskottets förhandlingar upptagits på mekanisk väg, kommit till det resultat, att frågan om mekanisk upptagning av kamrarnas förhandlingar synes böra närmare övervägas och prövas. Även om tekniken ännu icke skulle vara fullt färdig, har utskottet fått den uppfattning, att det tekniska problemet i huvudsak är löst och att det inom en nära framtid bör vara så utexperimenterat, att riksdagen borde kunna reflektera på detsamma. Riksgäldsfullmäktige böra därför med uppmärksamhet följa den tekniska utvecklingen på förevarande område, så att riksdagen genom deras initiativ till bankoutskottet så snart som möjligt må komma i tillfälle att pröva frågan om mekanisk ljudupptagning av kamrarnas förhandlingar. Enligt de upplysningar utskottet erhållit, skulle anskaffandet av apparater för mekanisk ljudupptagning även med så långt gående säkerhetsanordningar som deras dubblering icke ställa sig särdeles dyrt. (Se Bil. 2.) Tvärtom har utskottet anledning antaga, att den stenografkår, som kan erfordras i reserv genom införandet av dylika apparater, skulle kunna så väsentligt nedskäras, att de totala kostnaderna för uppteckning av kammardebatterna icke endast skulle kunna bli lägre än de av kommittén beräknade utan även lägre än de nu-

varande och likväl ett snabbare och mera tillförlitligt återgivande av kammardebatterna än enligt kommittéförslaget bliva möjligt.

Ehuru utskottet alltså avstyrker kommittéförslaget anser sig utskottet i anledning av detsamma böra göra vissa uttalanden om smärre jämkningar i den nuvarande stenograforganisationen, vilka torde kunna genomföras utan några ändringar i avlöningsbestämmelserna för riksdagens personal, i de reglementariska föreskrifterna för riksdagen eller i kamrarnas ordningsstadgor. Hinder föreligger icke att redan för närvarande med bibehållande av två stenografkårer, en för vardera kammaren, stenograferna anställas på villkor att de då så erfordras även tjänstgöra i medkammaren. Ett dylikt åläggande kan för övrigt om så skulle vara av behovet påkallat redan träffas vid denna riksdag, då anställningen endast gäller tillsvidare och icke för hel riksdag. Gällande bestämmelser äro också tillräckligt smidigt utformade för att utan några ändringar medgiva såväl en utökning som en begränsning av stenografernas antal. En viss ökning av stenografernas tjänstgöringsskyldighet synes också praktiskt genomförbar utan någon höjning av de nuvarande avlöningarna. Enligt den av 1932 års besparingskommitté gjorda utredningen skulle stenograferna vid nämnda riksdag hava haft ett effektivt arvode per arbetstimme — d. v. s. tid för stenograferingen i kammaren och för stenogrammens utskrivning — av omkring 9 kronor. Visserligen har stenografantalet härefter något minskats och avlöningarna undergått en mindre jämkning, men då kammarprotokollens omfång också minskats under de senaste riksdagarna, jämfört med vid 1932 års riksdag, torde stenografernas effektiva arvode per arbetstimme dock knappast ligga lägre nu än då. Kanslipersonalen inom utskotten torde för övrigt för ett ofta vida mer krävande arbete icke hava en motsvarande ersättning. Skulle stenografernas tjänstgöring kunna ordnas på sätt nyss berörts, skulle den i ordningsstadgorna fastställda tiden för avlämnandet av de upptecknade yttrandena kunna begränsas. I så fall torde även protokollens justering kunna ske tidigare än vad nu är fallet. Men även oberoende härav synes det utskottet, som om vissa åtgärder kunde vidtagas för snabbare tryckning av protokollen. För det första torde utkastet till protokollen samt ledamöternas yttranden, sedan dessa justerats av vederbörande, men innan protokollsjusteringen verkställts i kammaren, kunna sändas till tryckning i korrektur. Självfallet bör dock detta korrektur icke utlämnas till allmänheten före justeringen. För det andra synes kommitténs förslag att begränsa tryckningstiden från i regel 4 dagar efter protokollsjusteringen till 2 dagar, vilket endast skulle medföra en obetydlig kostnadsökning på omkring 2,000 kronor, värt beaktande. Med hänsyn till att anslaget för tryckning av riksdagsprotokollen har karaktären av förslagsanslag — en anslagsfråga, som ännu icke prövats av riksdagen för nästa budgetår — och till att det hör till kanslideputerades uppgift att vaka över att protokollen med skyndsamhet tryckas, läser ett formligt beslut av riksdagen i denna fråga icke nu behöva fattas.

Utskottet anser sig till sist i anledning av kommitténs uttalande om riksdagens förhållande till pressen böra framhålla möjligheten av att repre-

sentanter för Tidningarnas Telegrambyrå, då så önskas, erhålla tillträde direkt till kamrarnas plenisalar för att bättre än från läktarna kunna uppfatta anföranden under kammardebatter.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att riksdagen måtte såvitt angår föreslagna ändringar i reglementariska föreskrifter för riksdagen och därmed för- enade stenografkostnader avslå kommitténs förslag;

2) att riksdagen vid bifall till vad utskottet under 1) hem- ställt måtte uppdraga åt utskottet att överlämna till fullmäk- tige i riksgäldskontoret ett exemplar av förevarande utlå- tande;

3) att motion I: 200 måtte anses besvarad genom vad utskot- ten ovan under 1) och 2) hemställt.

Stockholm den 23 april 1937.

På sammansatta konstitutions- och bankoutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Närvarande: från konstitutionsutskottet: herrar *Reuterskiöld, Strömberg, Gustaf Adolf Björkman, Källman, Lindskog, Fast, Holmbäck** och *Vougt*; samt från bankoutskottet: herrar *Åkerberg*, Leffler, Ström** i Lidköping, *Holm- gren, Andersson* i Falkenberg, *Gustavson* i Västerås*, *Osberg* och *Bodin* i Visby.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herr *Åkerberg*.

2) av herr *Vougt*, som ansett att utskottets motivering bort erhålla följande lydelse:

»*Utskottet*. Utskottet anser ett snabbare tillhandahållande av riksdagspro- tokollen vara ett önskemål, som riksdagen ej längre kan underlåta att taga hänsyn till. De opinionsyttringar, som i pressen framkommit för en sådan reform i samband med att Publicistklubbens ordförande och Svenska Journa- listföreningens ordförande vid 1936 års riksdag väckte sina motioner, vittna tydligt om tidningarnas intresse för saken. Vid omprövningen av stenograf- kommitténs förslag har utskottet emellertid ej kunnat förvissa sig om att den jämförelsevis dyrbara stenografkår, som enligt detta förslag skulle nu rekry- teras efter nya linjer, verkligen bleve i stånd att åstadkomma tillförlitliga protokoll med den åsyftade snabbheten. Utan att ingå på frågan huruvida

utlämnandet av ojusterade utskrifter i annan ordning än genom vederbörande talare själva är förenligt med grunderna för § 76 riksdagsordningen — en fråga, som torde kunna dryftas då ärendet någon av de närmaste riksdagarna åter kan komma upp till behandling — har utskottet ansett sig böra taga under övervägande huruvida icke genom en övergång till mekanisk upptagning av anförandena i kamrarna ett påskyndande av protokollens tillhandahållande kan ske.

Kommittén har visserligen avvisat tanken härpå. Utskottet har emellertid — — — (= utskottet å sid. 5 f.) — — — bliva möjligt.

Då utskottet sålunda känner sig förvissat om möjligheten att verkställa en omläggning enligt ovannämnda grunder finner utskottet icke anledning att föreslå sådana ändrade dispositioner beträffande stenograforganisationen, stenografernas tjänstgöringsskyldighet m. m., som eljest kunde företagas inom den nuvarande organisationens ram. Dock borde redan nu kunna tagas under övervägande att utkastet till protokollet samt ledamöternas yttrandet, sedan dessa justerats av vederbörande, men innan protokollsjusteringen verkställts i kammaren, kunna sändas till tryckning i korrektur.

Utskottet anser sig till sist — — — (= utskottet å sid. 7) — — — under kammardebatter.»

3) av herr *Holmbäck*, som anført:

I likhet med utskottets majoritet anser jag att icke för närvarande så ingående åtgärder böra vidtagas som föreslagits av kommittén. Däremot bör man enligt min uppfattning under nästa riksdag göra försök med den av kommittén framlagda regeln om omedelbar utskrift av stenogrammen. Någon svårighet att anordna ett dylikt försök torde icke möta, om riksdagen lämnar de stenografer, som på grund av försöket med det nya systemet under någon tid icke kunna uppehålla sina andra befattningar, skälig ersättning därför. Under försöket torde man kunna dels pröva den av kommittén föreslagna grundsatsen att utskrifterna av stenogrammen omedelbart i stencil tillställas pressen, dels den danska regeln, att utskriften omedelbart färdigställas i »fortryk», som utlämnas till talarna att av dem eventuellt överlämnas till pressen, och dels det engelska systemet, att utskrifterna omedelbart tryckas för att redan dagen efter debatten publiceras med rätt för talarna att till ett följande definitivt tryck göra de rättelser, de önska.

Jag hemställer alltså,

att riksdagen ville giva riksgäldsfullmäktige i uppdrag att vid början av 1938 års riksdag inkomma med förslag till försöksåtgärder i enlighet med vad ovan angivits för snabbara tillhandahållande av de stenografiska referaten från riksdagens debatter.

4) av herrar *Gustaf Adolf Björkman* och *Lindskog*, som yrkat bifall till i kommitterades betänkande framlagda förslag.

Bilaga 1.

F ö r s l a g

till

ändringar i Avlöningsbestämmelser för personal hos riksdagens kamrar,
utskott och kansli m. m.

1 §.

Avlöningen utgår — — — för månad:

Kamrarna:

Sekreterare	kr. 1 260:—
Notarie (stomnotarie)	» 780:—
Förste kanslist	» 648:—

Riksdagens kansli:

Riksdagens stenografkansli:

Kontrollstenograf	kr. 1 200:—
Förste stenograf	» 1 020:—
Andre stenograf	» 810:—
Skrivbiträde	» 150:—

Till skrivbiträde utgår härjämte särskild ersättning med 2 kronor eller, därest tjänstgöring äger rum å tid efter kl. 7 e. m., kronor 2: 50 för var tjänstgöringstimme.

Anm. Till kontrollstenograf, vilken tillika förordnats att vara *stenografchef*, utgår ett särskilt arvode av 180 kronor för månad. Arvodet upphör, sedan stenografchef vid påföljande riksdag blivit utsedd.

2 §.

3 §.

Arvodena upphöra:
för kamrarnas sekreterare och notarien samt två kanslister — — — avslutande tilländagått;

F ö r s l a g

till

ändringar i Reglementariska föreskrifter för riksdagen samt i kamrarnas ordningsstadgor.

Reglementariska föreskrifter.

§ 13.

Utom de — — — ledamöter utdelas.

De ledamöter, vilka hava inseende över riksdagens kansli (kanslideputerade), böra vaka — — — ledamöter utdelas.

§ 13 a.

Uppteckning och utskrift av yttranden, som ledamöter vid kammarens sammanträde avgiva, besörjes genom ett särskilt *riksdagens stenografkansli* under inseende av kanslideputerade, vilka jämväl tillkommer att utse och förordna de tjänstemän, som för detta kansli anses erforderliga.

Stenografkansliet förestås av en stenografchef, vilken utses av kanslideputerade tillika med kamrarnas talmän och vice talmän.

Erforderliga föreskrifter rörande tjänstgöringen inom stenografkansliet meddelas av kanslideputerade efter stenografchefens hörande.

Ordningsstadgorna.

§ 14.

1:o. Vid kammarens — — — kammarens beslut. Detta protokoll skall å tredje dagen därefter, om kammaren — — — anteckning därom.

Justering av — — — eljest meddelas.

2:o. Yttranden, som ledamöter vid kammarens sammanträde avgiva, skola, så vitt ske kan, ordagrant av de för sådant ändamål å riksdagens stenografkansli anställda tjänstemännen upptecknas och samma dag, försedda med uppsättarens namnteckning, för justering tillställas respektive ledamöter ävensom i tillräckligt antal exemplar överlämnas till kammarens kansli, där de till tredje dagen därefter kl. 11 förmiddagen böra finnas tillgängliga. Ledamot, som före utgången av nämnda tid justerar sitt yttrande, bör därom göra anteckning å det honom tillställda exemplaret, vilket därefter skall till kammarens kansli överlämnas; dock vare annan ledamot obetaget att påkalla särskild justering av yttrandet inför kammaren vid det i 1 mom. omnämnda tillfälle. Har ledamot icke inom stadgad tid justerat sitt yttrande, anses detsamma ändock såsom av honom justerat. Yttrandena böra därefter med protokollet ofördröjligen till trycket befordras.

3:o. Hålles sammanträde — — — därvid yttrats.

Bilaga 2.

Till Ordföranden i Sammansatta Konstitutions- och Bankoutsottet.

I anslutning till den praktiska demonstration av en Telediphoneanläggning, som vi beretts tillfälle utföra vid utskottets sammanträde fredagen den 9 ds., bedja vi härmed vördsamt få framlägga några synpunkter på frågan om mekanisk upptagning av förhandlingarna i riksdagens kamrar.

Vid det utförda provet i utskottet påbörjades förhandlingarna kl. 11 och avslutades omkring kl. 13, varvid sammanlagt 18 vaxrullar, motsvarande c:a 18,000 ord upptogs. Utskrivningen härav ombesörjdes av 3 st. maskinskrivverskor och förelåg fullt färdig och duplicerad kl. 18, varför utskrivningen inkl. lunchuppehåll för maskinskriverskorna i detta fall krävde 5 timmar längre tid än förhandlingarna.

Härvid bör hänsyn tagas till att två av dessa maskinskrivverskor icke tidigare använt Ediphone och den tredje icke tidigare sysslat med riksdagsreferat och därför ej var tillräckligt insatt i de avhandlade frågorna. Utskrivningen bör därför med vältränad personal, som är tillräckligt insatt i avhandlade ärenden, kunna gå avsevärt snabbare. Dessutom hade vi kalkylerat med 7 maskinskrivverskor för att hålla jämna steg med förhandlingarna, men provet skedde av kostnadsskäl endast med 3. Om med samma skrivhastighet 7 st. maskinskrivverskor hade ombesörjt utskriften hade denna förelegat klar omkring kl. 14, alltså inom 1 timme efter förhandlingarnas slut.

Skall en upptagning av riksdagsreferaten per Telediphone ske bör maskinläggningen vara dubbel i bägge kamrarna för att erhålla full säkerhet mot driftsavbrott. Anskaffningskostnaderna härför bliva alltså:

4 st. Telediphoner modell 24, dubbelapparater,		
à kronor 4,950:—	kronor 19,800:—
16 » Pro-technic Ediphone sekreterareapparater,		
à kronor 1,390:—	» 22,240:—
C:a 225 » Mikrofoner	c:a » 45,000:—
		c:a kronor 87,000:—

Här ovan har kalkylerats med en mikrofon i varje dubbelbänk.

Skulle den reformen kunna genomföras, att alla anföranden hållas från kamrarnas talarstolar, kan antalet mikrofoner reduceras till max. 5 st. per kammare. Härvid har tänkts en mikrofon för talmannen, en st. till vardera talarstol samt event. två till statsrådets förfogande. — Kostnaderna för en dylik anläggning blir då:

4 st. Telediphoner modell 24 dubbelapparater, à kro-		
nor 4,950:—	kronor 19,800:—
16 » Pro-technic Ediphone sekreterareapparater, à kro-		
nor 1,390:—	» 22,240:—
10 » Mikrofoner	c:a » 3,000:—
		c:a kronor 45,000:—

Å ovanstående priser har icke räknats några kvantitetsrabatter utan hava i stället installationskostnaderna inkluderats. För utskrivningen har beräknats 8 st. maskinskrivverskor med var sin avlyssningsapparat per kammare, alltså en i reserv i vardera kammaren.

För skötseln av apparaterna ävensom vid alt. I in- och urkoppling av mikrofonerna för de olika talarna erfordras en vaktmästare per kammare.

För att övervaka utskrivningen samt läsa korrektur på de första referaten erfordras tre justeringsmän per kammare, vilka alternerande äro närvarande vid debatterna.

Amorteras Telediphone-anläggningen på 5 år blir den årliga amorteringen i alternativ I kronor 17,400: — samt i alternativ II kronor 9,000: — eller med tillägg av kostnaderna för event. reparationer, underhåll av maskinerna, strömförbrukning samt vaxrullar i alternativ I c:a kronor 20,000: — och i alternativ II c:a kronor 11,500: —. Anläggningens livslängd kommer visserligen att bliva avsevärt större, men bör den ju amorteras på ganska kort tid för att därefter, om så skulle vara önskvärt, kunna ersättas med modernare apparatur.

Av priset på den i alternativ I föreslagna anläggningen torde endast c:a 25 % behöva gå till utlandet medan resten kommer svenska företag till godo.

Vid provet i utskottet voro av praktiska skäl samtliga mikrofoner hela tiden inkopplade, varför *alla ljud* i rummet uppfångades av dem. Dessutom hade på grund av ett för litet antal mikrofoner en del talare placerats väl långt ifrån dessa.

Skulle systemet däremot genomföras i kamrarna är det möjligt att inmontera en mikrofon i varje dubbelbänk (alternativ I) och kommer då endast talaren vid varje tillfälle att hava sin mikrofon inkopplad, varför inga andra ljud från kammaren uppfångas och registreras.

En ofta långt ifrån talaren sittande referent torde många gånger hava svårare att uppfånga ett anförande, då han ju samtidigt även hör allt sorl från kammaren medan mikrofonerna ju alltid befinna sig omedelbart intill talaren. Dessa mikrofoner kunna utföras så att de icke uppfånga några ljud på större avstånd från mikrofonen än c:a 1½ à 2 meter. Ett utskrivet referat kan ju även vid tveksamma fall avlyssnas ånyo för att vinna full klarhet om vad som verkligen sagts.

Genom att övergå till en mekanisk upptagning av debatterna med hjälp av en Telediphone-anläggning är det möjligt erhålla ett lika snabbt referat som genom kommitténs förslag till avsevärt lägre kostnader och torde kostnaderna t. o. m. avsevärt komma att understiga de nuvarande. Ett referat genom mekanisk upptagning torde dessutom vara kvalitativt jämnställt om ej ännu tillförlitligare.

Stockholm den 21 april 1937.

BOLINDER'S FABRIKS AKTIEBOLAG.

B. Dahlen.